

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดทางศาสนาของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max weber)

แนวความคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เมื่อกล่าวถึงศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของระบบทุนนิยม ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นการยืนยันว่า ความคิดต่างๆ จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางศาสนา ค่านิยม หรือความเชื่อ ล้วนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งสิ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการศึกษา "พฤติกรรมที่มีความหมาย อันสืบเนื่องมาจากศาสนา" โดยเวเบอร์กล่าวว่าจะต้องทำความเข้าใจในเรื่อง อิทธิพลของพฤติกรรมทางศาสนาที่มีต่อกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น จริยธรรม เศรษฐกิจ การเมือง หรือศิลปะ และยังคงชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้ง ที่อาจเกิดจากความหลากหลายของค่านิยม ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีฝ่ายที่อ้างถึงว่า จะรักษาค่านิยมหนึ่งๆ ของตนเองเอาไว้ โดยที่เขาได้กล่าวเอาไว้เกี่ยวกับปัญหาความตึงเครียดที่เกิดขึ้น ระหว่างศาสนาและกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น ความขัดแย้งกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยที่ศาสนาสอนให้มีความรักสากล สอนให้รู้จักการให้ทาน ไม่ให้ขูดรีดแพงๆ จากการทำให้เงินและให้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างจำกัด ความต้องการให้ลดลงให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งขัดแย้งกับความสมเหตุสมผลของชีวิตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งเน้นที่จะต้องการกำไรสูงสุด อันเป็นการเบียดเบียนนอกทางของศาสนาสอนทางศาสนาไป เวเบอร์ยังได้ทำการวิเคราะห์ให้เห็นว่า ทศนคติต่อปรากฏการณ์ทางศาสนา ของผู้ที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันผู้ที่อยู่ในชนชั้นทางสังคมที่ต่างกัน ย่อมที่จะมีความแตกต่างกันไปด้วย อันมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการคิดความเชื่อ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ เช่น ชนชั้นชาวไร่ ชาวนา ผู้เชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเหนือธรรมชาติ ก็จะตอบสนองความต้องการ

การคาสอนของพระเจ้า ของศาสดาพยากรณ์ได้ดี ในขณะที่ชนชั้นพ่อค้ามักจะมี ความขัดแย้งกับศาสนาสูง เพราะกิจกรรมต่างๆของพ่อค้า จะขึ้นอยู่กับความคิดของคนที่กลั่นกรองมาแล้ว ทำให้เห็นว่า แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาต่างๆ กันนั้น เป็นการกระทำที่มีความหมาย มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับความคิดและความเชื่อ และทัศนคติของ คนในชนชั้นที่ตนอยู่นั้นๆ หาใช่เพราะแรงบังคับจากพลังภายนอก (วรนุช, 2534 : 23-40)

จากหนังสือ "The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism" งานเขียนของเวเบอร์ สารสำคัญได้กล่าวถึง พัฒนาการของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ได้กำเนิดขึ้นหลังศวรรษที่ 16 ในยุโรปตะวันตก รัชการแพร่ของ นิกายโปรเตสแตนต์ เวเบอร์ได้ให้ความสนใจกับ วิญญาณแห่งลัทธิทุนนิยม (The Spirit of Capitalism) ดังกล่าวที่ว่า "การพัฒนาแห่งลัทธิทุนนิยม เป็นความเข้าใจที่ถูกต้องที่สุด ในฐานะที่เป็นพัฒนาการของความมีเหตุผลทั้งหมด บนพื้นฐานของชีวิต "วิญญาณแห่งลัทธิทุนนิยม เป็นสถานการณ์ของแนวความคิดในเรื่องเกี่ยวกับการหารายได้ ซึ่งเป็นความคิดที่มีอยู่ในบุคคลอยู่แล้ว และความต้องการในด้านอุปโภคบริโภค ซึ่งกลายเป็นจุดมุ่งหมายในชีวิตที่สุด ความเกียจคร้าน การปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์ หรือการ ใช้ชีวิตที่ไม่มีแก่นสารจะไม่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งต่างกับลัทธิทุนนิยมโดยการให้ความสำคัญกับการ ใช้ชีวิตอยู่กับความสำเร็จ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขัน การหารายได้ แรงกดดัน ของการดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การจัดระเบียบ การดำเนินชีวิตให้เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ การตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ การมีความคิดสร้างสรรค์ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ง่ายจนกลายเป็นนิสัย จะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จ และนอกจากนี้ เวเบอร์ ได้กล่าวว่า ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ลัทธิทุนนิยม จะเห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยมาก เพราะพวกเขาเห็นว่าประเพณีเป็นตัวขัดขวางของการนำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต ซึ่งตัวของขนบธรรมเนียมประเพณีและระบบทุนนิยม จะขัดแย้งกันทาง ทัศนคติ ดังนั้นพวกนายทุนเป็นพวกที่ทำได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ และเป็นผู้ชอบที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง

แปลง และชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะต้องได้รับก่อนอื่น แต่เรื่องผลประโยชน์ก็ไม่ใช่ตัวกระตุ้นเสมอไป ระบบทุนนิยมยังให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายเงิน อย่างมีเหตุผล มีการสะสมและมีเป้าหมาย 尼กายโรบรแตสแดนท์เชื่อว่า วิธีชีวิตแบบการทำงานที่ดี ต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบ ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และได้เชื่อว่าการทำงานอย่างหนักเพื่อโลก และเพื่อการเป็นหนทางนำไปสู่การหลุดพ้นในโลกลงหน้าบุคคลที่ได้ทำงานอย่างหนัก จะนำไปสู่การสะสมทุนและความมั่งคั่ง จะมีการออมเงิน แทนที่จะมีการใช้จ่ายเงินไปในทางที่ฟุ่มเฟือย การออมทรัพย์เป็นรากฐานสำคัญของลัทธิทุนนิยม (Steven Vago, 1989 :51-53)

แนวความคิดดังกล่าวของเวเบอร์ ซึ่งเป็นการแสดงถึงอิทธิพลของความคิดและความเชื่อของลัทธิโปรเตสแตนต์ ที่มีผลกระทบต่อ ลักษณะเทคโนโลยี และลักษณะทางเศรษฐกิจ โดยเวเบอร์ได้อธิบายเป็นขั้นตอน (Victor Baldrige, 1980 :345-346) ดังนี้คือ

1. คาสอนของลัทธิโปรเตสแตนต์ ซึ่งกล่าวว่า มนุษย์จะได้ขึ้นสวรรค์หรือตกนรกขึ้นอยู่กับบัญชาของพระเจ้า
2. ปัญหาเกี่ยวกับความไม่แน่ใจว่า จะได้รับคัดเลือกให้ขึ้นสวรรค์หรือได้รับความคุ้มครองจากพระเจ้า
3. ความคิดเกี่ยวกับความต้องการของพระเจ้า บุคคลที่พระเจ้าต้องการคัดเลือกให้ขึ้นสวรรค์ คือ ผู้ที่ทำงานด้วยความอดสาหัสและประสบความสำเร็จในงาน

4. การทำงานด้วยความขยันขันแข็ง และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน จากที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ทำให้บุคคล มีการทำงานหนัก มีการแข่งขัน และลักษณะดังกล่าวกลายมาเป็นค่านิยมของบุคคล

5. การเติบโตของระบบทุนนิยม เมื่อบุคคลมีการแข่งขันกันทำงาน เช่น การค้าขายผลกำไรที่ได้ก็คือทุนที่จะนำไปลงทุนใหม่ และได้ผลกำไรอีกครั้ง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ระบบทุนนิยมมีการพัฒนาเติบโตขึ้น

แมกซ์ เวเบอร์ (Max weber) ได้เลือกจริยธรรมต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจของศาสนาที่มีชื่อเสียงของโลก 6 ศาสนาด้วยกันคือ ขงจื้อ ฮินดู พุทธ คริสต์ อิสลาม ยูดาเย มาวิเคราะห์ถึงธรรมชาติของจริยธรรมทางเศรษฐกิจของแต่ละศาสนา ด้วยผลแห่งการวิเคราะห์ศาสนาเหล่านี้ ในด้านองค์การทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประชาชนปฏิบัติตามศาสนานั้นๆ ดังที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดเกี่ยวกับงานของเขา คือ การศึกษาถึงความเกี่ยวเนื่องระหว่างรูปแบบต่างๆ ของลัทธิโปรเตสแตนต์ และลัทธิทุนนิยม ในบรรดาอุดมการณ์แห่งจริยธรรมต่างๆ (Ideal types of ethic) ทางศาสนาที่เวเบอร์เลือกก็คือ "เวลาเป็นเงินเป็นทอง", "งานเป็นของบริสุทธิ์" ซึ่งจริยธรรมเหล่านี้เอง ที่จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าของหัวใจระบบทุนนิยม (spirit of capitalism) จริยธรรมในคริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนต์ เช่น การรู้จักค่าของเวลาและการตรงต่อเวลา (functuality) ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย (orderliness) ความซื่อสัตย์สุจริต (honour) ความขยันหมั่นเพียร (deligence) การรู้จักประหยัด (frugality) และความรักอิสรเสรี (freedom) เหล่านี้ล้วนแต่เป็นจริยธรรมศาสนาช่วยเสริมโลกีย์วิสัยก่อให้เกิดอัตรประโยชน์ในโลกนี้ ที่มีอิทธิพลต่อชาวโปรเตสแตนต์อย่างมาก เป็นหลักธรรมและค่านิยมกำหนดวิถีชีวิต ช่วยชาวโปรเตสแตนต์ให้ สร้างสวรรค์บนพื้นพิภพนี้และเดี๋ยวนี้ ทั้งนี้ เพื่อสนองโครงการของพระเจ้าและกลับไปอยู่ร่วมกับพระเจ้า หลักศาสนดังกล่าว

ได้กลายเป็นพลังทางสังคมช่วยสร้างสรรค์ชาวโปรเตสแตนต์ ให้มีบุคลิกภาพที่พิเศษเฉพาะ ซึ่งช่วยให้สังคมตะวันตกได้พัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยม หลักจริยธรรมที่เอื้อต่อ กานีเดิลัทธิทุนนิยมดังกล่าว ในลัทธิศาสนาในจีน อินเดีย และศาสนาอิสลามในตะวันออก- กลาง ไม่ค่อยที่จะเด่นชัดนัก ตามทัศนะของเวเบอร์ สังคมใดที่ถูกอิทธิพลระบอบความเชื่อ และค่านิยมอิงโชคชะตา พรหมลิขิต ไสยศาสตร์ ความรู้สึกส่วนตัว และจริยธรรมของผู้ นานาอาจ บุญบารมี (charismatic heroes) เข้าครอบงำสังคมนั้นจะหาหลักการเชิง ตรรกนัย ที่ช่วยให้เกิดการแสวงหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ได้ยาก เป็นสังคมที่ด้อยพัฒนา และด้อยลักษณะความเป็นสังคมทันสมัย (modernity) เวเบอร์ เชื่อว่า หลักตรรกนัยที่ ช่วยให้เกิดการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีเหตุผลนี้ เป็นพลังที่มีความสำคัญ ก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ลักษณะนี้มีให้เห็นอย่างชัดเจนในสังคมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศที่มีชีวิต สังคมอยู่ใต้อิทธิพลของวัฒนธรรม และอารยธรรมแบบโปรเตสแตนต์ (ประจักษ์, 2527: 74)

จะเห็นว่าตามความคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ แนวคิดเกี่ยวกับทางศาสนา ทางตะวันออก เป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ซึ่งงานที่ผู้วิจัย จะขอสรุปแนวคิดของเวเบอร์ ที่ใช้ในการศึกษานี้คือ

1. ศาสนามีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะทางด้าน เศรษฐกิจ
2. ศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ทำให้เกิดการทงานในระบบสมัยใหม่ และก่อให้เกิดความเจริญทางอุตสาหกรรม

3. ศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิก พุทธ อิสลาม ไม่เอื้อต่อความเจริญทางอุตสาหกรรม และการทำงานในระบบสมัยใหม่

สำหรับแนวคิดทางศาสนา ตามทัศนะของเวเบอร์ ผู้วิจัยเห็นว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อการทำงานของคนในสังคม เอื้อต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นในการยอมรับความคิด การทำงานในระบบสมัยใหม่ของสตรีไทยมุสลิมซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม จะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานในระบบสมัยใหม่ด้วย

2.แนวคิดเกี่ยวกับชาวไทยมุสลิม

โมฮัมหมัด อับดุลกาเดร์ ได้กล่าวถึงสถานภาพของสตรีในศาสนาอิสลามว่า ในสมัยก่อนศาสนาอิสลาม ชาวอาหรับถือว่าการมีลูกสาวเป็นอับมงคลแก่ครอบครัว นับตั้งแต่มีศาสนาอิสลาม จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงภายในระยะเวลา 23 ปี ซึ่งท่านมีโมฮัมหมัดเผยแพร่มัณูนิติศาสนาอิสลาม สถานภาพสตรีได้รับการยกย่องในฐานะให้มีสิทธิ เกียรติยศ และการเคารพยกย่องมากขึ้น สิทธิของสุภาพสตรี สิทธิในการรับมรดก เกียรติยศ และการศึกษาจะได้รับน้อยกว่าชาย ทั้งนี้เพราะสตรีมีความรับผิดชอบทางการเงินน้อยกว่าชาย เนื่องจากสตรีได้รับการเลี้ยงดูจากสามี และมีสิทธิในการรับสินสอดอันเป็นสมบัติโดยชอบของตน หน้าที่ของสตรีต่อศาสนา ประการแรกคือความศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ และศาสนของศาสนาอิสลาม สตรีมีหน้าที่จะต้องเลี้ยงดู และต้องส่งเสริมลูกให้มีพื้นฐานความศรัทธาต่อหลักการของศาสนาอิสลาม สำหรับในด้านการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ สตรีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติเท่าเทียมกับชายทุกประการ จริยธรรมของสตรี สตรีมุสลิมต้องรักษาและอยู่ในขอบเขตของบทบัญญัติทางศาสนา เพื่อประโยชน์แห่งตนและความมั่นคงของจริยธรรมของสังคมต่างๆ ไป สตรีจึงหลีกเลี่ยงการประพฤติปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดอารมณ์ใคร่และความคิดไปต่างจากเพศชาย สตรีจะต้องละเว้นการแต่งกายอันไม่เหมาะสม ในพระคัมภีร์กำหนด

ไว้ว่ามีให้สตรีเดินทางคนเดียวโดยไม่มีผู้ดูแลหรือผู้ติดตามในระยะทางไกล สตรีไม่ควรอยู่ตามลำพังกับฝ่ายชายที่มาจากชนชาติอื่น และสตรีควรจะประหมัดคาพูด ที่ชวนให้เกิดอารมณ์แก่คู่สนทนา อิสลามไม่ส่งเสริมให้สตรีเปิดเผยส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยการแต่งตัวแบบสั้นหรือโปรงแสง (มาลี, 2533)

นอกจากนี้จากงานเขียนเรื่อง "ผู้หญิงมุสลิมกับการดำเนินชีวิตในยุคไฮเทค" (เสาวนีย์, 2535:10) ได้กล่าวถึง สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงมุสลิม ไว้ว่า จากโครงการในอัลกุรอานและคำสอนในอัลหะดีษ สรุปสถานภาพของผู้หญิงที่สำคัญ อันเป็นสถานภาพโดยเจตนาของผู้หญิง ที่ควรกล่าวถึง 3 สถานภาพ คือ

1. สถานภาพของการเป็นลูกสาว
2. สถานภาพของการเป็นภรรยา
3. สถานภาพของการเป็นแม่

งานอันหนักานภาระหน้าที่ จากเพียง 3 สถานภาพของผู้หญิงมุสลิมนี้ มนุษย์ไม่สามารถที่จะประเมินเพื่อการรับค่าตอบแทนเป็นตัวเงินหรือการเลื่อนขั้นได้อย่างเหมาะสม นอกเสีย จากการประเมินของพระองค์อัลลอฮ์ (ซุบฮาน่า) ที่จะทรงโปรดประทานสวนสวรรค์อันร่มรื่นที่มีสายน้ำไหลผ่านอยู่เบื้องล่าง ให้เป็นที่พำนักอยู่จนนิรันดร์ในปรโลก (เสาวนีย์, 2535: 31)

ไว้บรรดาผู้ศรัทธา จงอย่าทรยศต่อภาระหน้าที่ ความไว้วางใจ จากอัลลอฮ์ และรัฐ และจงอย่าทรยศต่อการมอบหมาย (ความรับผิดชอบ) ทั้งหลายของพระเจ้า (8 : 27)

ทุกๆ คนคือผู้ปกครองดูแล และทุกๆ คนจะต้องถูกสอบสวนในสิ่งซึ่งอยู่ภายใต้ การปกครองผู้นำจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ผู้ชายคือผู้ที่ต้องปกครอง ดูแลครอบครัวของเขา จะต้องถูกสอบสวน ผู้หญิงคือผู้ปกครองภายในบ้านเรือนและจะต้อง ถูกสอบสวน เกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของนาง และคนใช้จะต้องถูกสอบสวน ในภาระหน้าที่ ที่นายมอบความไว้วางใจให้ดูแล (นุกอรี)

สำหรับในเรื่องการแต่งกายของสตรีไทยมุสลิม จากงานเขียนเรื่อง ผู้หญิง มุสลิมในยุคไฮเทค (เสาวนีย์, 2535:35-36) ได้อ้างอัลกุระอานว่า

"ลูกๆ ของอาดัมเอ๋ย แน่แน่นอนเราได้ประทานลงมาแก่สุเจ้าซึ่งอาภรณ์เพื่อ ปกปิดสิ่งพึงละอายของสุเจ้า และเป็นเครื่องประดับ"(7 : 26)

"(มุฮัมหมัด) จงกล่าวแก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ให้พวกเขาลดสายตาของพวกเขา ลงต่ำ และให้ปกป้องของพึงสงวนของพวกเขา นั่นแหละม่งแคว้นสำหรับสุเจ้า (ที่จะไม่สว่างในกาม) แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรอบรู้สิ่งที่เขาประกอบ (24 : 30)"

"และ (มุฮัมหมัด) จงกล่าวแก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย ให้พวกนางลดสายตาของ นางลงต่ำ และปกป้องของพึงสงวนของพวกนาง และจงอย่าอวดเครื่องประดับของพวกนาง เว้นแต่ที่เปิดเผย (ตามปกติ เช่น ใบหน้า มือ และข้อเท้า) และให้นางปกปิดด้วยผ้าคลุม ศีรษะของนาง ตลอดมาจนถึงหน้าอกของนาง และจงอย่าให้นางอวดเครื่องประดับ (หรือความสวยงามอันพึงปกปิดแก่ผู้ใด) เว้นแต่สามีของนาง หรือบิดาของนาง หรือบิดา ของสามีของนาง หรือลูกชายของนาง หรือลูกชายของสามีของนาง หรือพี่ชายน้องชายของ นาง หรือลูกชายของพี่ชายหรือน้องชายของนาง หรือลูกชายของพี่สาวน้องสาวของนาง หรือพวกผู้หญิงของนาง หรือมือขวาของนางครอบครอง หรือคนใช้ผู้ชายที่ไม่สนใจ

หรือเด็ก ๆ ที่ยังไม่รู้เรื่องของสงวนของผู้หญิง และจงอย่าให้นางกระเทิบเท้าของนาง เพื่อเครื่องประดับที่ซ่อนไว้อยู่ในนั้นจะเป็นที่รู้จัก (เป็นเชิงขี้ขลาดเข้าผู้ชาย) และสุเจ้าทั้งมวล จงหันกลับดูแลโทษต่ออัลลอฮ์ โอบรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เพื่อสุเจ้าจะได้เจริญ (24 : 21)”

“นี่ๆ เอ๋ย จงกล่าวแก่ภริยาทั้งหลายของเจ้า และลูกหญิงของเจ้า และพวกหญิงของผู้ชายผู้ศรัทธาทั้งหลาย ให้นางกระชับเสื้อคลุมของนางให้มิดชิด (ให้รัดกุมเมื่อออกจากบ้าน) นั่นเป็นการเหมาะสมกว่าที่นางจะได้เป็นที่สังเกตแล้วจะได้ไม่ถูกระราน (33 : 59)”

3. เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สว่าง เลิศฤทธิ์ (2535) ได้ทำการศึกษาถึง สตรีไทยมุสลิมกับโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า สตรีไทยมุสลิมส่วนมากที่เข้ามาทำงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม มาจากครอบครัวที่มาจากพื้นฐานเป็นชาวนา ชาวนสวน และชาวประมง ระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ ชุมชนซึ่งเป็นที่อาศัยของคนส่วนมาก เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมและทรัพยากรหลักเปลี่ยนแปลงไป เช่น ชุมชนที่อยู่ริมทะเลมีปัญหาด้านสัตว์ทะเลลดปริมาณลง จนไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ชุมชนชาวนาประสบปัญหาภัยแล้ง และชุมชนที่มีพื้นที่ทำการเกษตรลดลง สภาพเช่นนี้เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการอพยพแรงงานจากหมู่บ้าน ผู้วิจัยยังพบอีกว่า คนงานสตรีไทยมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตบางอย่างให้เข้ากับยุคสมัย เช่น การแต่งกาย การใช้ภาษาสื่อสารและการรับวัฒนธรรมจากสังคมเมือง เช่น ค่านิยมการทำงานนอกชุมชน ที่คนงานสตรีไทยมุสลิมเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเสมอไป

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ (2524) พบว่าชาวไทยมุสลิมนั้นปฏิบัติตนตาม
ขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด คือ ยังนิยมแต่งงานตามประเพณี ประเพณี
วันฮารีรายอ ประเพณีถือศีลอด ประเพณีวันเมาลิด และประเพณีที่ช่วยส่งเสริมการ
ผสมผสานทางสังคมในระดับสูง ระหว่างชาวไทยพุทธกับสตรีไทยมุสลิม ก็คือประเพณีที่มี
พิธีกรรมทางสังคม เช่น ประเพณีการสมรส ประเพณีการบวชของชาวไทยพุทธ

จุไรรัตน์ สวัสดิภาพ (2530) ได้ทำการศึกษา ชุมชนกับความยึดมั่นผูกพันใน
ศาสนาของชาวไทยมุสลิม พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การศึกษาทางศาสนา
อิสลามและแนวคิดโลกคอลลีเซียม (ท้องถิ่นนิยม) มีผลกระทบทางบวกต่อการยึดมั่นในศาสนา
โดยการศึกษาทางศาสนาอิสลาม มีผลกระทบมากที่สุด และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน
ยังมีผลกระทบโดยอ้อมในทางบวกต่อความยึดมั่นในศาสนา

นออริน่า สุไลมาน (2534) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมให้เกิดความสมดุล
ระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตแรงงานสตรีไทยมุสลิม กับระบบโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า
วิถีการดำเนินชีวิตมีผลกระทบต่อการทำงาน คือ แรงงานไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดใน
ศาสนา โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ การละหมาด และการถือศีลอด
มีผลกระทบต่อการทำงาน และเมื่อพิจารณาแนวทางส่งเสริมที่จะทำให้เกิดความสมดุลระหว่าง
วิถีชีวิตของแรงงานไทยมุสลิมพบว่าการปรับตารางการผลิต เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิด
ความสมดุลได้มาก แม้ว่านายจ้างในสถานประกอบการบางแห่งที่ดำเนินกิจการมา 1-2 ปี
จะไม่เข้าใจถึงการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมเท่าที่ควร แต่นายจ้างในโรงงานดังกล่าว
ก็ได้พยายามศึกษา วิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม เพื่อเป็นแนวทางในการจัด
สวัสดิการ เพื่อเอื้อต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามต่อไป

อุบล เสถียรปภินทรณ์ (2520) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนไทยมุสลิมในวิทยาลัยครูยะลา พบว่า นักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อยสามารถปรับตัวในด้านต่างๆ ได้ดีกว่านักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนามาก ดังจะเห็นได้จากนักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย จะใช้ภาษาไทยมากกว่า มีเพื่อนสนิทเป็นไทยพุทธมากกว่า ยินดีที่จะร่วมโต๊ะรับประทานอาหารกับนักเรียนไทยพุทธมากกว่าและสามารถปรับตัวเมื่ออยู่ท่ามกลางไทยพุทธ ได้ดีกว่านักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ส่วนการปรับตัวเข้ากับครูอาจารย์ในวิทยาลัยครูนั้น ปรากฏว่า มีความแตกต่างกันน้อยมาก ระหว่างนักเรียนที่มีความเคร่งครัดในศาสนาต่างกัน

ปาลิต ผ่องแผ้ว (2527) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไทยพุทธกับไทยมุสลิมในจังหวัดนครราชสีมา : ศึกษาระยะทางสังคม เฉพาะกรณี พบว่าการยอมรับระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มคนทางศาสนานั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับการยอมรับ พบว่า เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ว่า "ชุมชนชาวไทยสองกลุ่มชาติพันธุ์ มีทัศนคติที่ดีต่อกันมากเท่าไร ก็จะมี การยอมรับมากหรือระยะทางทางสังคมใกล้กันมากขึ้นเท่านั้น" ในระดับบุคคลและตัวแปรทั้งสอง ยังคงมีความสัมพันธ์กันเหมือนเดิม ในการวิเคราะห์ภายใต้เงื่อนไขของตัวแปรเกี่ยวกับ สัดส่วนของประชากรในชุมชน ศาสนา เพศ และอายุ ยกเว้นบุคคลที่มีระดับอายุ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะบุคคลในวัยนี้มีลักษณะอนุรักษนิยม และยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ค่อนข้างน้อย

กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ (2534) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและ ธารงศ์เอกลักษณ์ การแต่งกายแบบอียิปต์ของนักศึกษาไทยมุสลิมในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง ผลการศึกษา พบว่า มีกระบวนการสำคัญ ที่นำไปสู่การยึดมั่น ผูกพัน ในเอกลักษณ์อียิปต์ ดังนี้

1. การอบรมขัดเกลา และซึมซับเนื้อหา หลักการพื้นฐานทางศาสนา

2. การกระตุ้นให้อบรมความรู้ทางศาสนาเพิ่มเติม ที่มีผลให้กระตุ้น
การตัดสินใจ เปลี่ยนมาแต่งกายในชุดอัญญา

3. การรณรงค์รักษาและปิดม้นผูกพัน ต่อเอกลักษณ์การแต่งกายแบบ
อัญญา

ในกระบวนการเหล่านี้ สถาบันครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่และกลุ่มเพื่อน จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการถ่ายทอด อบรมบ่มเพาะชุดทัศนคติ ค่านิยม มาตรฐานเกณฑ์ ชุดต่างๆ ให้กับตัวอย่าง ซึ่งในเบื้องต้น บรรดาตัวอย่างเหล่านี้ยังไม่มีความรู้ ความชัดเจนใดๆ เกี่ยวกับอัญญา ยังไม่ตระหนักรับรู้ว่าการแต่งกายเป็นประเด็น หรือมีนัยทางศาสนา แต่เมื่อตัวอย่างเหล่านี้ได้รับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ทางศาสนา รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับอัญญาในรูปแบบต่างๆ บุคคลได้เปลี่ยนแปลงการให้ความหมาย และตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงออกถึงการปิดม้นต่ออัญญา ในสถานการณ์ที่สิ้นคลอน ความมั่นคงของการแต่งอัญญาด้วยชุดของความคิด เหตุผลที่แสดงให้เห็นถึง ความปิดม้นศรัทธาต่อพระเจ้าอย่างชัดเจน ภายใต้งื่อนไขความกดดันทางสังคมในบริบทของสังคมใหญ่

สมมุติฐานในการวิจัย

สตรีไทยมุสลิมที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาแตกต่างกัน ทั้งด้านสาเหตุที่เข้ามาทำงาน อุปสรรคในการทำงาน และทางออกสำหรับปัญหาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อ ดังนี้คือ

1. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก มีสาเหตุเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุทางด้านสังคมมากกว่าสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย มีสาเหตุการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าทางด้านสังคม

ทั้งนี้เป็นเพราะว่าจากงานเขียนของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ในเรื่อง "The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism" ได้กล่าวไว้ว่า ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ มีอิทธิพลต่อพลังทางเศรษฐกิจ มากกว่าศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะศาสนาทางด้านตะวันออก เช่น ฮินดู เต๋า พุทธ (George Ritzer, 1988: 132) เนื่องจากศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ นำไปสู่การพัฒนา ความคิดแบบปัจเจกบุคคลนิยม และสร้างรูปแบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขึ้น ซึ่งหลักของนิกายโปรเตสแตนต์ เช่น การรู้จักค่าของเวลาและการตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัด และความรักอิสระเสรี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นจริยธรรมศาสนา ได้กลายเป็นพลังทางสังคมช่วยสร้างสรรค์ชาวโปรเตสแตนต์ ให้มีบุคลิกภาพที่พิเศษเฉพาะ ซึ่งช่วยให้สังคมในตะวันตกได้พัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรมทุนนิยม หลักจริยธรรมที่เอื้อต่อกำเนิดลัทธิทุนนิยมดังกล่าว ในลัทธิศาสนาในจีน อินเดีย และศาสนาอิสลามในตะวันออกกลาง ไม่ค่อยที่จะเด่นชัดนัก (ประจิตร, 2527:74)

ดังนั้นการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เข้ามาทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรม จึงน่าจะมาจากสาเหตุทางด้านสังคมมากกว่าสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ แตกต่างกับสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งมีสาเหตุเข้ามาทำงานใน โรงงานอุตสาหกรรมเป็นสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าสาเหตุทางด้านสังคม เนื่องจาก มีการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมองสังคมเป็นสากลมากกว่า

2.สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีความสามารถรับผิดชอบ ต่อการทำงานนอกบ้านน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การเกิดและการเติบโตของระบบทุนนิยม เมื่อบุคคลมีการ แข่งขันกันทำงาน เช่น การค้าขาย ผลกาไรที่ได้ก็คือทุน ซึ่งจะนำไปสู่การลงทุนใหม่ และ ได้กาไรอีกครั้ง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ระบบทุนนิยมมีการพัฒนาและเติบโตขึ้น ซึ่งเวเบอร์ได้ กล่าวไว้ ในแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์และระบบทุนนิยม (Victor Baldrige, 1968:346) และได้มีผู้ศึกษาวิจัยหลายท่าน เช่นว่า สุรพงษ์ รัชตเสถียร (2531:72) ได้ทำการศึกษา คุณลักษณะทางสังคมของชาวไทยมุสลิม ต่อการ สนองต่อรัฐบาล พบว่า มีแนวโน้มที่มักจะยอมรับว่า ในบรรดาศาสนาต่างๆ นั้น ชาวมุสลิมสามารถดำรงเอกลักษณ์อย่างมีเอกภาพค่อนข้างสูง และยอมรับอิทธิพลจากศาสนา เหนือสภาพแวดล้อมอย่างสิ้นเชิง ซึ่งท่านได้พบอีกว่า รากฐานปัญหาที่สำคัญของชุมชนมุสลิม ภาคใต้ ก็คือความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัย แวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นโยบาย การศึกษา การพัฒนา และการศาสนา เป็นต้น ความหวาดหวั่นดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ ชาวไทยมุสลิม เกิดกระบวนการในการปกป้องตนเอง เพื่อพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเชื่อ ซึ่งนั่นก็แสดงว่า ยิ่งชาวไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก เท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการและที่ตน

เชื่อมากเท่านั้น อันจะทำให้ความต้องการด้านต่างๆ ของพวกเขา เช่น ด้านการทำงาน ต้องสอดคล้องกับความเชื่อ และวัฒนธรรมทางศาสนามากขึ้นเช่นกัน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความคิดเห็นว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีความสันทัดรับผิดชอบต่อการทำงานนอกบ้าน น้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดน้อย

3. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะประสบปัญหาในการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านกระบวนการทำงาน ด้านข้อกำหนดของโรงงาน มากกว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า จากงานเขียนของเวเบอร์ ได้กล่าวถึงพัฒนาการของระบบทุนนิยมในอุตสาหกรรมสมัยใหม่ว่า ผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ลัทธิทุนนิยมจะเห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยมาก เพราะประเพณีจะเป็นตัวขัดขวางการนำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต ในระบบทุนนิยม และระบบขนบธรรมเนียมประเพณีกับระบบทุนนิยม จะขัดแย้งกันทางทัศนคติและการปรับตัวรับต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม เวเบอร์ยังยืนยันว่าอารยธรรมตะวันตกสมัยใหม่ เป็นผลมาจากศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ที่เชื่อว่าวิถีชีวิตการทำงานที่ดี ต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระบบทุนนิยม ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเชื่อว่าการทำงานหนักเพื่อโลกและเพื่อเป็นหนทางการนำไปสู่การหลุดพ้นในโลกหน้า บุคคลที่ทำงานหนัก จะนำไปสู่การสะสมทุนและความมั่นคง การสะสมทุนเป็นรากฐานสำคัญของระบบทุนนิยม (Steven Vago, 52-53) แต่ทว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาทางด้านตะวันออก และเป็นศาสนาที่ค่อนข้างดำรงเอกลักษณ์อย่างมีเอกภาพค่อนข้างสูง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่มีบัญญัติความเชื่อและการปฏิบัติ เกือบทุกแง่มุมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้บ่าวถือ คัมภีร์อัลกุระอาน ซึ่งถือว่เป็นที่รวบรวม

ศาสตร์ของพระผู้เป็นเจ้า ก็ได้บรรจุไว้ซึ่งการสอนเกี่ยวกับ จริยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมานุษยศาสตร์ รวมทั้งมีคำสอนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับโลกนี้โลกหน้า มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งตามหลักการแล้วถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ ปฏิบัติและเผยแพร่ศาสนาของตน หากผู้ใดละเว้นจะถือว่าเป็นบาป คนมุสลิมส่วนใหญ่จึงยึดมั่นในศาสนาเป็นพิเศษ ลักษณะทางสังคมของชาวมุสลิม จึงค่อนข้างจะมีลักษณะที่เป็นสังคมปิด การจัดการเรื่องใดๆก็ตามในสังคมมุสลิม ถ้าไม่สอดคล้องกับข้อบัญญัติทางศาสนา นอกเหนือจากที่เคยปฏิบัติก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ และจากสภาพการณ์ที่สตรีไทยมุสลิม ได้เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนามากและน้อย จึงน่าจะประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในด้านต่างๆ แตกต่างกันคือ

ในด้านเพื่อนร่วมงาน จากสภาพการณ์ที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มากมักจะมีการรวมกลุ่มอยู่ในกลุ่มของตนเอง เพราะฉะนั้นสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะประสบปัญหาในด้านเพื่อนร่วมงาน เฉพาะที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อยจะไม่ประสบปัญหาในด้านเพื่อนร่วมงาน ทั้งที่เป็นมุสลิมด้วยกันและเพื่อนร่วมงานต่างศาสนา เนื่องจากมีมุมมองทางสังคมของเพื่อนร่วมงานเป็นสากลมากกว่า

ในด้านกระบวนการทำงาน จากการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก สามารถดำรงเอกลักษณ์ของตนเอง อย่างมีเอกภาพค่อนข้างสูงและยอมรับอิทธิพลจากศาสนาเหนือสภาพแวดล้อมอย่างสิ้นเชิง รากฐานปัญหาที่สำคัญของชุมชนมุสลิมภาคใต้ ก็คือความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา อันเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิม ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง นโยบาย การศึกษา การพัฒนา และการศาสนา เป็นต้น ความหวาดหวั่นดังกล่าว ย่อมส่งผลให้

ชาวไทยมุสลิม เกิดกระบวนการในการปกป้องตนเอง เพื่อพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการที่ตนเชื่อ (สุรพงษ์, 2531:72) ซึ่งนั้นก็แสดงว่า ยิ่งชาวไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาเท่าไร ก็ย่อมที่จะมีความต้องการพิทักษ์ความบริสุทธิ์ทางศาสนา ตามหลักการและที่ตนเชื่อมากเท่านั้น อันจะทำให้ความต้องการด้านต่างๆของพวกเขา เช่น ด้านการทำงาน ต้องสอดคล้องกับความเชื่อ และวัฒนธรรมทางศาสนามากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศษสนามาก จะประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในด้านกระบวนการทำงาน มากกว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย

ในด้านข้อกำหนดของโรงงาน จากการที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก ซึ่งยอมรับอิทธิพลจากศาสนาเหนือสภาพแวดล้อม และเกิดความหวาดหวั่นในการสูญเสียความบริสุทธิ์ทางศาสนา ซึ่งการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานจำเป็นต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อกำหนด ที่มีความเคร่งครัดพอสมควร เพราะฉะนั้น สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จึงประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม มากกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย ที่สามารถมองสิ่งต่างๆและปฏิบัติตน ตามข้อกำหนดของโรงงานได้ดีกว่า

4. สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีทางออกเมื่อประสบปัญหาต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้อยกว่า สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาน้อย

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สตรีไทยมุสลิมได้นำเอาอิสลามมาเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตทุกรูปแบบ ไม่ใช่ว่าการเลือกปฏิบัติแต่เพียงบางสิ่งบางประการ ตามใจชอบเท่านั้น (เสาวนีย์, 2535:49) เพราะฉะนั้นแนวทางการปฏิบัติของสตรีไทยมุสลิมที่มีความ

เคร่งครัดในศาสนา มาก เมื่อประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงนำ ยึดเอาหลักศาสนา มาเป็นบรรทัดฐานในการหาทางออก เมื่อประสบปัญหาต่อการทำงาน ในโรงงานอุตสาหกรรม ในขณะที่สตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา น้อย ซึ่งมีมุมมองในด้านต่างๆ เป็นสากลมากกว่า และกว้างกว่า โดยเฉพาะในการทำงานในโรงงาน อุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นเมื่อประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงนำ จะมีทางออกหลายๆทาง นอกจากนั้นเอาบรรทัดฐานทางศาสนา มาใช้ในการพิจารณาแล้ว จะนำมาตรฐานในการทำงานร่วมกันในสังคมมาใช้ด้วย

จึงคิดว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา มาก จะมีทางออกเมื่อ ประสบปัญหาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม น้อยกว่าสตรีไทยมุสลิมที่มีความเคร่ง- ครัดในศาสนา น้อย